

Boyoma

Driemaandelijks Nieuwsblad van
Kisangani vzw

België-Belgique
P.B.-P.P.
3720 Kortesseem
BC1813

Juli-augustus-september 2025
Afgiftekantoor : 3720 Kortesseem
P209455

Kisangani vzw, Bronstraat 31, 3722 Hasselt

<https://www.kisangani.be/>

Nr 93

COLOFON
Boyoma
3-maandelijks
nieuwsblad
nr 93 jaargang 24,
2025

Juli-aug-sept 2025
v.u. Hugo Gevaerts,
Bronstraat 31,
3722 Hasselt

Kisangani vzw

Rurale Ontwikkeling in D.R.Congo

Zetel en Kantoor:

Bronstraat 31,

3722 Kortesse

tel. 011 37 65 80

e-mail info@kisangani.be

IBAN BE92 8919 5400 6023

BIC VDSPBE91

Web: <https://www.kisangani.be/>

KBO 0469.735.465

vzw kisangani asbl

Foto's: Christina Baerts, Wouter Gevaerts

Dit kwartaalblad wordt verzonden aan geïnteresseerden. Indien u dit blad niet meer wenst te ontvangen, laat het ons dan weten.

Wie BOYOMA per e-mail wenst te ontvangen, kan dit melden aan: info@kisangani.be Vermeld of u ook de gedrukte versie wenst.

Uw persoonlijke gegevens worden in geen geval doorgegeven of verkocht aan derden. Indien u deze gegevens wenst te verwijderen uit de bestanden van Kisangani vzw, dan kunt u dit per e-mail of per post laten weten.

Contact Antwerpen

Alain Vandelannoot

Caronstraat 102, 2660 Hoboken

tel. 03 830 51 41

e-mail antwerpen@kisangani.be

Contact Brabant

Wouter en Rina Gevaerts-Robben

Bloemstraat 47, 3211 Binkom

tel. 0478 405788

e-mail brabant@kisangani.be

Contact Limburg

Hugo en Manja Gevaerts

Bronstraat 31, 3722 Kortesse

tel. 011 37 65 80

e-mail limburg@kisangani.be

Contact West-Vlaanderen

Magda Nollet-Vermader

Beversesteenweg 495, 8800 Roeselare

tel. 051 251901

e-mail west-vlaanderen@kisangani.be

Contact: Kisangani

Paluku Muvatsi

e-mail palukumuv@gmail.com

Contact: Kinshasa

René Ngongo

e-mail renengongo2002@yahoo.fr

Redactieraad: Roger Huisman, Magda Nollet-Vermader, Rina Robben, Manja Scheuermann.

Hellinx Printing bv

Congo reis 26 juni – 13 juli 2025

Prelude (26 juni, donderdag)

IMEC, 17:30 u, een drukke periode op het werk afgesloten. Daar is de inpakhectic al. Over enkele uren schepen we in, geen Congoboot, gewoon met het vliegtuig...

Dag 1 (27 juni, vrijdag)

9:00 u, de luchthaventaxi dropt ons op de parking bij de vertrekhal. Een halfuur later lijkt het wel of we die andere wereld al binnengetreden zijn, ons witte kleurtje steekt behoorlijk af. Ook de omvang van onze reisbagage voldoet niet aan de 'nieuwe' geldende normen. 😊 Ready voor take-off. Direct knikkebollen. Smakeloze kip doorspoelen met een rood wijntje, slaap der rustelozen, verontruste zielen neemt de regie over...

Acht uur later zetten we de landing in; de nacht verhult nog even Kinshasa. In de aankomsthal worden we opgewacht door iemand van het reisbureau. De bagageband spuwt mondjasmaat valiezen uit, neemt een pauze, trekt zich krakend terug op gang, en laat het opnieuw afweten. Anderhalf uur later schuiven we onze paspoorten door het luikje van de 'grensbeambte'. Paar korte vraagjes, en daar volgt de 'welkom in Congo'-stempel al. Volgende halte: *sanity check*. Nog een stop/hindernis, douanecheck, en we duwen ons karretje het asfalt voor de aankomsthal op.

Twee dikke auto's doemen op uit de nacht. We verdelen ons, en vatten de rit naar Kinshasa aan. Drie rijvakken voor vijf rijen auto's, bussen, vrachtwagens, triporteurs, bromfietsen. Bumperrijden, optrekken, stoppen, in de donkere nacht overstekende voetgangers vermijden. Hoeveel halen er elke dag de ochtend niet? De lange weg afgebakend met barakken, stalletjes, honderdduizenden friemelen er doorheen; men schat dat hier misschien wel twintig miljoen Congolezen leven. Zwarte rookpluimen van brandend plasticafval moeten de onoverzichtelijke bergen afval inperken... De smog, penetrante geurtjes dringen binnen via de ventilatie. Een eenzame straatlamp gooit af en toe een lichtkegel. Na een dik uur rijden, en ontelbare putten in het wegdek rijden we de Boulevard du 30 juin op (30 juni is de dag van de onafhankelijkheid). Nog een keer 'de adem inhouden': we steken de boulevard over, en houden halt voor ons hotel. Mengeling van best okay, en onafgewerkt. Maar er is wifi, en airco. Drie plateaus

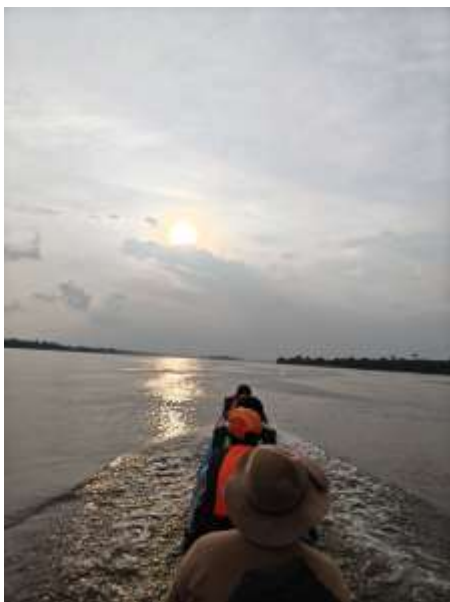
samosahapjes, ons avondmaal, doorgespoeld met de eerste pinten Congolees bier.

Dag 2 (28 juni, zaterdag)

Beetje uitgeslapen. Zeer uitgebreid ontbijt, vooral warme schotels: vis, vlees, pasta; gelukkig ook croissants, stokbrood. Onvermijdelijk (tegenwoordig) bij exotische bestemmingen, lokale SIM kaarten aanschaffen. Paspoorten inleveren, wachten op onze beurt. Een heel dik uur later kunnen we op pad. Te voet laveren tussen het hec-tische verkeer, de mensenzee. Politie, soldaten alom. Soms luttele meters van de hoofdboulevard beland je al op onverharde wegen, zelfs in de hoofdstad! Af en toe krijgen we te horen: deze straat mogen jullie niet in (om niet altijd transparante redenen). We willen absoluut de Congostroom, de haven zien. Hiervoor moeten we onderhandelen met bewakers, toegang (?) betalen. Maar we geraken er! Lang vergane schepen, werkloze kranen, bergen afval... maar wat een machtig zicht, die majestueuze stroom. Aan de overkant zien we Congo-Brazzaville liggen. We zetten onze weg verder. Metalen platen, schuttingen verhullen de toekomst, *work in progress*... Door een kier zien we gigantische stapels boomstammen, tropisch hardhout. Ondertussen parelt het zweet op ons voorhoofd, vochtig warm, maar doenbaar.

Terug naar het hotel voor een koele pint. En wachten op René, en Cleon. Twee oud-studenten van Hugo. Ze hebben het heel ver geschopt, René tot in de kring van Tshisekedi. René, ook hoofd van Ocean, de organisatie voor natuurbeheer in Congo. Cleon is ondernemer. Beiden hebben goed geboerd. Lange palaver over de politieke toestand, de oorlog met Rwanda, de economische situatie. De Kivustreek lijkt verloren voor Congo; men berust hierin. Economie, wij (over)leven van dag tot dag (en leunen op andere mogendheden, Libanon, China... *fait accompli*).

We worden verdeeld over twee dikke pick-up trucks: Cleon en René nemen ons mee voor een gegidste tour. We rijden langs

alle 'belangrijke' historische plaatsen, o.a. het paleis waar de onafhankelijkheid 'officieel' afgekondigd werd, waar Patrice Lumumba de Belgen de waarheid, de wreedheid van de kolonisatie, door de neus boorde. Hiermee tekende hij zijn doodvonnis, een half jaar later werd hij (met medeweten van/in opdracht van België) vermoord. We eindigen onze rondrit aan de oevers van de majestueuze Congorivier. We installeren ons op een oude Congoboot voor een chic diner. Achter ons kleurt de zon rood, valt de nacht!

Dag 3 (29 juni, zondag)

Vroeg uit de veren, om vijf uur pikt de taxi ons op; we willen op tijd op de luchthaven zijn. De rit, zegt men, kan tot drie uur in beslag nemen. Het is nog donker. Toch al honderden joggers, inderdaad, op de snelweg. Ze lopen langs de betonblokken die de middenberm aanduiden. Het helse verkeer raast rakelings langs hen heen. Yep, iets voor zes bereiken we de luchthaven. Om halftien is onze vlucht. Chaos, een wirwar van avondse balies, mensen in heel veel verschillende uniformen, al dan niet een wapen omgord. Gelukkig hebben we weer de hulp van het reisbureau om ons voorbij de verschillende balies te loodsen, onze paspoorten voor een paar uur aan hem toevertrouwd. Onze bagage wordt gecontroleerd, na enig aandringen mogen we onze Biscoff koekjes houden. We installeren ons op een avondse, nooit in gebruik genomen, folie-omwikkelmachine. We gaan om beurten zitten, want er is op de machine niet genoeg plaats voor iedereen. Tegen half negen wordt het duidelijk dat we tickets hebben voor de vlucht van halftwee... Nog vijf uur wachten. Gelukkig mag ik van de bewakers naar buiten voor een sigaretje. Elke koffer, elke zak, wordt hier in meters tape gewikkeld. Het geluid van afwikkellende tape nestelt zich in onze oren. Het wemelt hier van de 'wikkelaars'. ☺ We maken ons het Congolese wachten meester.

Omstreeks halftwee laten we Kinshasa achter ons en na twee uur vliegen zetten we voet aan de grond in Kisangani. We betreden het gloednieuwe luchthavengebouw, 'geschenkje' van China... En dan Kisangani: je komt buiten, en je ziet een groen tropisch landschap alom. We worden direct omgeven door verkopers: verse ananas, snoepbananen, pindanoten... En veel bedelende kinderen. Leen en Kaat worden direct belaagd. Paluku en Frank van de vzw Kisangani halen ons op. We begeven ons op een lange, gele aardeweg, af een toe een strook resterend asfalt, omgeven door groen, het tropische oerwoud, weliswaar zonder de woudreuzen, want die werden gekapt. Als we Kisangani naderen neemt de bedrijvigheid langs de kant weer sterk toe. Opnieuw overal stalletjes, barakken, markties.

Dit is de op twee na grootste stad van het land. Het lijkt een heel groot dorp enerzijds, anderzijds wonen hier wel 1,5 miljoen inwoners. Heel uitgestrekt, tezelfdertijd heel dicht op elkaar gepakt. Eindelijk: les Chalets, ons hotel voor de volgende twaalf dagen. Lijkt op de lodges van onze vroegere reizen naar exotische landen. Kamers rond een centraal pleintje, snoezig. Ik zie het direct zitten. ☺ Wel niet echt Lonely Planetsfeer hier. Er logeert een hoge generaal van het Congolese leger; die een heel contingent zwaar bewapende soldaten bij zich heeft. Er lopen hier ook nog twaalf stoere Russische (?) bonken rond. Volgens Wouter huurlingen... Ik ga het niet vragen. Op de binnenplaats ook een grote – luidruchtige, zo zal snel blijken – generator. Inderdaad, de elektriciteit valt hier een paar keer per dag uit. Ook de watervoorziening durft het weleens te laten afweten. ☹ Daarom dat hier ook grote watercisternes geïnstalleerd zijn. Als er elektriciteit is worden ze volgepompt, worden er reserves opgeslagen.

Dag 4 (30 juni, maandag)

Wat een nacht. Hier op de binnenplaats stond een groot stuk van de nacht de noodgroep te brullen, de stadselektriciteit valt om de haverklap uit. En de airco op de kamer kan er ook wat van, alsof er een helikopter in je kamer landt. Dat muskietennet heeft wel iets. Vanavond voor de eerste keer in mijn leven slapen met oordoppen... zeker weten. Geen warm water, blijkbaar heeft de zekering van de boiler het begeven (leren we later van Jean-Marie, de eigenaar). Bijna al de stopcontacten hangen uit de muur. We gaan ons moeten behelpen met de twee stopcontacten die 'het veiligst lijken'. Het is vandaag ook nationale feestdag, een speciale, men herdenkt/viert 65 jaar onafhankelijkheid! We duiken de stad in. Ik vermoed dat één op de vijf inwoners een brommer heeft, en ze zijn met meer dan een miljoen, die inwoners. De markt, honderden stalletjes, verspreid over een web van steegjes, nauwe doorgangen nauwelijks een meter breed. We schuifelen buik tegen rug, één hand op het tasje met geld en paspoort, de andere in je broekzak op je gsm. Heel de stad is op pad om inkopen te doen voor de feestdag. We raken elkaar zelfs even kwijt.

We zoeken de bredere straten terug op. Passeren langs koloniale gebouwen, onder andere de post: het gebouw staat er nog, brieven worden al jaren niet meer verstuurd in Congo. Een lange tocht voert ons naar de 'procuur'; hier kwamen de missionarissen toe na de lange reis over de Congostroom. Vandaar te voet, met de jeep, over land naar de missieposten. Naast de procuur ligt de kathedraal, een rustpunt in deze hectische stad. Alle beelden, afbeeldingen hebben

Afrikaanse trekjes... De apsis is een traliwerk, een doorkijk over het landschap. *Point de vue panoramique*; onder ons glijdt de Congostroom voorbij. We dalen af. Langs de stroom opnieuw een sliert van stalletjes, of gewoon een plastic zeil op de grond met uitgestalde waren. Op de oever een lange rij prauwen, de overzetsdienst. De haven blijkt beperkt tot twee aftandse (werken ze nog wel?) kranen. Terug naar het hotel voor een lunch met broodjes, avocado, bananen en Nutella. In de namiddag bezoek van de decaan van de faculteit wetenschappen, prof. Katuala, ook een van de oprichters van het project.

Om vier uur vertrekken we naar Paluku, de lokale projectleider van vzw Kisangani. Via kleine zandwegjes bereiken we zijn 'buitenverblijf'. Hier verbouwt hij groenten, kweekt kippen, konijnen... Alles volgens de technieken op punt gesteld door de faculteit en de vzw. Het domein is omheind door een hoge bakstenen muur... om de dieven buiten te houden; 's nachts komt een nachtwaker 'inslapen'. Ook de andere projectverantwoordelijken melden zich: Jackson, Frank, Ghislaine, Ernest... We smullen van geit, kip, vis, amarant (groenten) en gesauteerde aardappelen. Heel lekker. Door-gepoeld met goede biertjes, onder andere Legend, een goede Engelse stout.

Dag 5 (1 juli, dinsdag)

Geslapen met oordoppen. Onvoldoende om het geluid van de tropische regenbui te dempen (de kamers hebben golfplaten daken). 's Morgens blijkt er meer dan 100 liter gevallen tijdens de nacht (op basis van het niveau van het water in het zwembad). We trekken Kisangani in, laveren tussen plassen en modder. Je weet niet waar eerst kijken. Plots worden we aangesproken door een norse man. Hij zegt dat hij werkt voor een of ander nationaal agentschap. Vraagt naar onze 'autorisation' om foto's te maken? Hebben we niet, wisten we niets van. Wouter legt uit dat we hier zijn op uitnodiging van de rector, toont de officiële uitnodiging. Die wordt afgepakt (daarom ook hebben we kopieën mee). We proberen zachtjes aan terug naar ons hotel te gaan. De man volgt ons, dwingt ons om halt te houden. Haalt handboeien (echte, namaak?) boven om zijn eis kracht bij te zetten. Mijn hart klopt in mijn keel. Wouter slaagt erin om de man (en zijn compagnon, ondertussen zijn ze met twee) te overtuigen om mee naar het hotel te komen, voor ons een veiligere omgeving. Spijtig genoeg is de eigenaar, een Italiaan die al een leven lang in Afrika woont, afwezig. Wij zonderen ons af. Wouter onderhandelt verder, krijgt de hulp van een van de hotelbedienden. Een dik kwartier later, voor ons een eeuwigheid, druipen de mannen af.

Wouter vertelt dat hij erin geslaagd is om de afkoopsom van 1000 dollar naar 100 dollar te onderhandelen. Dit spannend uurtje blijft heel de dag aan mijn ribben plakken.

In de namiddag bezoeken we de universiteit van Kisangani. Een mix van moderne(re) en aftandse gebouwen. Gesprekjes met studenten, onderzoekers en professoren. Bezoek aan de botanische tuin. Vijftig jaar geleden aangeplant door een Poolse professor. Ondertussen uitgegroeid tot primair oerwoud, dat wil zeggen met volwassen woudreuzen, indrukwekkend! Verrassend weinig last van insecten... Terug naar het hotel, voor weer een lekkere maaltijd, en een goeie pint Tembo- en Simbabier. Weer een dag vol emoties die erop zit.

Dag 6 (2 juli, woensdag)

Goed geslapen, beter dan thuis. Vroeg uit de veren; we mogen op audiëntie bij de rector van de universiteit. De vzw Kisangani is ontstaan uit de universiteit. Hugo, de papa van Wouter, was hier professor. Iedereen kent hem hier, na hun gedwongen vertrek uit Congo in de jaren negentig, stichtten ze de vzw Kisangani. Jaarlijks zijn ze blijven terugkeren om de projecten op te volgen. Belangrijk om telkens te passeren bij de rector, goede relaties te onderhouden. Heel formeel, veel protocol. Aangenaam gesprek, vriendelijke man. We ronden af met een formele fotosessie. Als we buitenkomen staat de lokale radio al klaar om Wouter te interviewen. Het officiële gedeelte zit erop.

We kunnen naar Djubu Djubu, ons eerste project, gelegen achter de universiteit. Steile afdaling naar een uitgestrekte vallei met visvijvers, rijstvelden, varkens- en kippenkwekerij. De rijst, juist klaar om geoogst te worden, ligt voor het grootste deel plat, ten gevolge van de stortregens van eergisterennacht. Eén vrouw heeft zich aan de oogst gezet, kniehoog in het verzopen veld, ook voor rijst kan het te nat zijn. Met een mes worden de aren één voor één afgesneden; dit verdient ons diep respect. En dan is er nog de concurrentie van de vogels. Met een katapult, en blikjes aan rammeldraden gaat men ze te lijf... ongelijke strijd? Over aarden walletjes, die vijvers en rijstvelden afbakenen, gaan we naar de varkensstallen. Visvoerdepogingen met rijstkaf en varkensuitwerpselen verlokken de vissen niet om zich aan het oppervlak te vertonen. 😊 Alvorens we de varkens- en kippenstallen betreden worden onze schoenen ontsmet, om ziektes buiten de stallen te houden. De kippenstallen zijn gebouwd op palen, boven de visvijvers. Hun mest en de resten van het eten dat ze krijgen dient als voedsel voor de vissen. Gisteren heeft men een van de vijvers laten leeglopen, de *vidange*. Vandaag worden de vissen gevangen die nog in de laatste plassen zitten. Kniehoog, zelfs tot aan de heupen in de modder ploet-

tert men met schepnetten door de vijver. Manden vol vis worden aan wal gebracht. Tilapia, Citharinus (enveloppevis), Clarias (soort meerval): goede opbrengst! Welgekomen voor de lokalen. Op het terrein tussen de vijvers, in schamele hutjes, wonen de landbouwers. Zij zijn tegelijkertijd ook de wachters, de klok rond. Zonder hen wordt alles hier leeggeroofd.

In de namiddag gaan we naar 'les chutes de Wagenia', stroomversnellingen op de Congostroom. Ze markeren het einde van het bevaarbare deel tussen Kinshasa en Kisangani. Dit is naar men zegt de belangrijkste toeristische attractie rond Kisangani. Wagenia is bekend voor zijn paalvissers. Ingenieuze houten constructies. Bovenop zitten de vissers, onderaan, tussen de palen hangen grote rieten fuiken. Er wordt 's morgens vroeg, bij zonsopgang, en bij zonsondergang gevisd. Wegens overbevissing zit er echter nog nauwelijks vis. Een traditie dreigt verloren te gaan. Veel erger: de stam die al eeuwen de visrechten heeft, ziet zijn inkomsten opdrogen. Geen of weinig vis in zo'n machtige stroom, moeilijk voor te stellen. Blijkbaar heeft het veel te maken met het afsluiten van de zijrivieren, de paaigronden.

Een half uur onderhandelen over een toegangsprijs. We kloppen af op 90 dollar voor 18 personen! We krijgen een persoonlijke gids mee. Tijdens de rondleiding worden we continu belaagd door souvenirverkopers. De gids verpatst mij een amulet. Ben ik best fier op. Ga ik de rest van de reis dragen. Op de terugweg, slaan we enkele wegeltjes in, steken we een – volgens ons – gammele brug over. En we belanden in een café op de oever van, yep, de Congostroom. Tijd om

de dag af te ronden. Terug naar het hotel voor lekker eten, koele pintjes en gezelschapsspelen.

Dag 7 (3 juli, donderdag)

Vroeg uit de veren. Vandaag staat Mbiye op het programma. De meest exotische bestemming? Deze site ligt op een eiland in de Congostroom; we moeten er met een prauw naartoe. Eerst naar de universiteit, plastic stoelen, lunchpakketten, buitenboordmotor ophalen. Dan op weg, eerst de weg naar de luchthaven, al snel rechtsaf richting Congostroom. Grote stapelplaatsen met hout en bamboe duiken op. Snel een foto, roept Christina vanop de achterbank. Op het moment dat ik afdruk verschijnt er een gewapende man – yep, hij staat op de foto, automatisch geweer om zijn nek, nog twee magazijnen met extra kogels in zijn hand. We moeten stoppen, er wordt ons duidelijk gemaakt dat we daar niks te zoeken hebben. Gelukkig zitten de Congolese collega's van onze vzw in de laadbak, zij nemen over van ons. De adrenaline giert (weeral) *sky high*. Achteruit, auto keren en wegwezen. De man wandelt ons nog achterna, maar we

negeren hem. Even verderop slaan we af in een piepklein wegetje, amper een meter breed. Geen probleem voor onze 4x4. Een paar honderd meter verderop komen we aan bij enkele hutjes.

We stappen uit, aan onze voeten de Congostroom. Beneden ligt onze prauw, 10-15 meter lang? Wauw! De buitenboordmotor wordt geïnstalleerd,

alsook 15 plastic stoeltjes, verder nog proviand, geluidsinstallatie en cadeaus voor de bewoners van Mbiye. We gaan aan boord, en even later glijden we de stroom op (de nieuwe motor maakt weinig lawaai, dat glijden klopt dus wel een beetje). Links en rechts schuiven groene oevers voorbij. We zien de netten die de zijrivieren afsluiten. Op open plaatsen op de oever zien we tussen hoge bamboestaken ook vogelnetten. De jacht-en-verzamelcultuur van de lokale bewoners is nog steeds levend. Op de oevers bespeuren we schaars verspreide

hutten. De bewoners zwaaien ons steeds enthousiast toe. Op de stroom schuiven links en rechts kleine prauwen voorbij; andere boten gaan we vandaag niet tegenkomen, blijkt op het einde van onze tocht. Na een dik uur zien we rechts van ons een grotere nederzetting opduiken, Mbiye, onze bestemming!

Op de oever staat men ons enthousiast op te wachten. We wandelen het dorpje binnen; heel eenvoudige strohutten alom. Na enkele minuten doemt het schooltje op; dit is vermoedelijk het enige stenen gebouw in het dorp. De kinderen, netjes opgesteld in rijen, zingen ons uit volle borst welkom, in het Frans en in het Swahili, ontroerend, heel emotioneel. De stoelen voor de (hoge) gasten worden opgesteld: dit zijn de stoeltjes van op de boot, mee aan land gebracht. We beginnen met het formele deel, zo hoort het hier, de speeches. Eerst de directeur van de school, dan geeft Jackson een mooie heldere uitleg over de missie van de vzw, de vertaling naar de praktijk, de realisaties van de vzw Kisangani. Daarna is Wouter aan de beurt, de belangrijkste gast; voor de dorpingen is hij ook 'de vertegenwoordiger van Hugo', hun weldoener.

Na de speeches vertrekken we naar de proefvelden, eerst die van de school. Hier leren de kinderen aan landbouw doen op (heel) arme tropische grond. Niet alleen de povere grond is een grote uitdaging, belangrijker nog zijn de loslopende varkens: op één nacht kunnen ze al het noeste werk tenietdoen. De afrastering in gespleten bamboe helpt maar gedeeltelijk om de varkens van de velden te houden. Dan trekken we het dorpje in, passeren bij de dorpingen die zich aansloten bij de associatie. We bezoeken een aantal tuintjes – diep respect voor al dat noeste werk, voor een schamele opbrengst. Toch maakt het voor hen een groot verschil. Een van de bewoners toont ons trots de plastic stoelen die hij kocht met de opbrengst van zijn eerste oogst. Tijd om terug naar de speelplaats te gaan. De klassen staan netjes opgesteld, en leven zich uit in zingen en dansjes. Wat een hartverwarmend spektakel. Dan is het tijd voor de toneeltjes. Van elk klasje voeren één, twee, drie leerlingen voor ons een kort toneeltje op.

En dan, eindelijk – wat hebben ze er lang op moeten wachten – de proclamatie, de rapporten! De leerlingen worden afgeroepen; men begint bij de primussen. Als hun kind afgeroepen wordt stormen de fiere ouders naar voren. De kinderen worden in lucht gegooid, fier rondgedragen. Als iedereen aan de beurt geweest is mogen ze aanschuiven voor een cadeautje, een kledingstuk uitkiezen... Leen, Kaat, Christina en Rina helpen mee uitdelen. Beetje mixed, dat uitdelen, ook wel een tikkeltje paternalistisch: de rijke blanken die weggeven. Dan nog de rondgang langs de klassen, spartaans ingericht, enkel simpele houten bankjes, aan de muur een afbladderend schoolbord.

Al die kinderen, met stralende gezichten, op hun bankjes, oh zo schattig! In het eerste lokaal waar het eerste en tweede studiejaar samen zitten besluit ik om alle leerlingen persoonlijk dag te zeggen, de hand te schudden. Heb er even de handen mee vol, maar oh zo plezant. Ook telkens de leerkrachten feliciteren, dat appreciëren ze erg, ze blinken van fierheid. Nog een snelle hap, lekkere, meegebrachte lunchpakketten. Dan is het tijd om terug te keren.

Als we op het punt staan om terug aan boord te gaan duiken opeens (weeral) twee gewapende soldaten op, een van hen spreekt me aan, hartslag prompt de hoogte in. Frank, een van onze begeleiders heeft het direct gezien, en neemt over. Er blijkt niks aan de hand; het zijn regeringssoldaten, om de lokale bevolking te beschermen. Dat het in de praktijk soms anders loopt lezen we al te vaak in de Vlaamse kranten. Met twee flesjes frisdrank zijn ze content. Dan glijden we opnieuw de stroom op. We gaan om het eiland varen. Terugkeren over de brede arm van de stroom, majestueus! Ondertussen is de zon aan het zakken. Ze gooit lange stralen over het water, betoverend! Bijna twee uur genieten van dit wonderlijke land. En we blijven zwaaien naar inwoners op de oever, passanten in hun prauwen...

Dag 8 (4 juli, vrijdag)

Rustige(re) dag vandaag. In de voormiddag met Wouter de stad in, op zoek naar een telecomoperator. Pfiuuuw, aan het Congo Palace hotel passeren we een colonne van tien zware jeeps, volgestouwd met zwaarbewapende soldaten, inclusief bazooka's. Op de daken, zware automatische mitrailleurs. Later horen we dat de hoofdbevelhebber van het Congolese leger op bezoek is in Kisangani! Indrukwekkend, imponerend, uit voorzorg kijken we strak voor ons uit...

In de namiddag gaan we naar 'Au Bout du Monde', op bezoek bij Bernadette; haar man, ondertussen zeven jaar overleden, was een collega van Hugo aan de universiteit van Kisangani. Haar man is ook de oprichter van project van Ngene Ngene, een van de projecten van de vzw Kisangani. Bernadette baat vandaag het studentenrestaurant op de universiteit uit. Daarnaast – iedereen heeft hier verschillende jobs – heeft ze ook een hotel/restaurant. Daar zijn we vandaag op bezoek. Een domein van twee hectare, een oase van rust te midden van de hectische nederzettingen. Op het domein lodges, een grote waaier aan bomen, groentetuin met heel veel ananas. We dineren op het gras, dat wordt hier gemaaid met de machete. Onze gastvrouw – Wouter zijn papa noemt haar 'la reine de Shaba' – is een chique madame, ze stapt niet, ze schrijdt, wat een uitstraling! Heel lekker gegeten, vis, geit, amarant, en afgerond, vanzelfsprekend met overheerlijke ananas. Lange, lange gesprekken over

politiek, economie. Bernadette schetst niet zo'n positief beeld van Congo: alles gaat hier verder achteruit. Geen enkel onderwerp wordt gemeden! Wat een namiddag weeral!

Dag 9 (5 juli, zaterdag)

Vandaag staat een bezoek aan de school in Masako op de agenda. Lange autorit, asfalt wordt heel snel een gele aardeweg – de putten ontbreken ook vandaag niet – die steeds smaller wordt, en uiteindelijk nog slechts een wegeltje is. Na anderhalf uur onderweg houden we halt te midden van enkele hutjes. We stappen uit, luttele meters verder staan we op de speelplaats van de lagere school. Vierhon-

derd zingende kinderen, hun ouders, dorpingen geven ons een warm welkom. Dit is een grote school: vier gebouwen omringen de speelplaats. Alles wordt hier goed onderhouden, dat springt direct in het oog. Traditioneel beginnen we met de welkomstspeeches, inclusief een bedankje voor de nieuwe schoolboeken, geschonken door de vzw. We worden op

sleeptouw genomen voor een rondleiding. Beginnen met het directielokaal/secretariaat. Onvoorstelbaar hoe sober (pover). Dan de technische ruimte met de installatie van de zonnepanelen, dikke batterij inbegrepen. Kinderen keren 's avonds terug naar school om hun huiswerk te maken, want hier is er kunstlicht; de dorpingen komen hier ook hun smartphone opladen. De school was bij de laatste nationale verkiezingen stembureau, juist, vanwege de gegarandeerde stroomvoorziening.

Vervolgens een bezoekje aan de nieuwste aanwinst, de broedmachine! Via deze weg mikt men op veel meer kuikens voor de kippenkwekerij van de school, alsook om door te verkopen aan de dorpingen, op de markt (extra inkomsten voor de coöperatie). We gaan het rijtje verder af: de kippenkwekerij, heel ruim, heel netjes, kippen van verschillende leeftijden verdeeld over de hokken; grote (opnieuw kraaknet) varkensstallen; en ook hier sinds kort een eerste bijenkorf.

De kinderen hebben lang moeten wachten op onze terugkomst. Dan volgt de proclamatie. Ook vandaag is de eerste rij, onder een schaduwrijke boom, voor ons gereserveerd. We worden vergast op een lange rij toneeltjes, zo schattig, zo mooi! Als laatste een korte

'comedy' gebracht door kinderen en volwassenen. De schaterlachen rollen over het plein. Wij verstaan wel niet wat er gezegd wordt. Het stuk is in het Swahili, onze woordenschat reikt nog altijd niet verder dan *djambo* (goedendag), *akisanti* (dankuwel), *kariboe* (welkom), *habari* (hoe gaat het), *muzuri* (goed), *simba* (leeuw) en *tembo* (olifant). Kinderen en volwassenen dringen steeds meer naar voor – vergeefse pogingen van de begeleiding om ze op hun plaats te houden, de ring wordt steeds kleiner. Alles begint steeds meer te lijken op een grote *gathering*! We vieren samen feest! Dan is het tijd voor een bezoekje aan de klassen. Nette klasjes, maar opnieuw oh zo sober, schoolbankjes, een tafeltje als lessenaar en een aftands schoolbord. En: een eenzaam lichtpeertje aan het plafond; wat zijn ze daar trots op! Al die vrolijke kinderen op hun schoolbanken, hartverwarmend, nodigt uit tot eindeloze fotosessies. Heel veel 'djambo djambo handjes schudden', pennen uitdelen, de leraars bedanken voor hun inzet, dag zwaaien, ons bezoek aan de school zit er bijna op! We genieten op een schaduwplekje nog van een snelle lunch. En dan is het echt wel tijd om terug te keren naar Kisangani.

Dag 10 (6 juli, zondag)

Vandaag staat een bezoek aan de school en proeftuinen van Batiamaduka op het programma. Gelegen aan de andere kant van de stad. Als we de stad verlaten bereiken we snel de Tshopo-rivier, de tweede grote rivier die hier in Kisangani uitmondt in de Congostroom. Op de rivier de stuw en de elektriciteitscentrale, nog gebouwd door de Belgen. Slechts één van de drie turbines is nog operationeel; dit verklaart natuurlijk de dagelijkse stroompannes. En dan te bedenken dat de stad jaarlijks met vijftigduizend zielen aangroeit. Onbegrijpelijk dat de Congolese overheid er niet in slaagt om alle drie de turbines operationeel te krijgen/houden, ondanks herhaaldelijke financieringen o.a. van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking. Het beste bewijs van een *failed state*? Wat verderop passeren we ook de zoo van Kisangani; die wordt tevens gemarkeerd door een mooi restant van primair regenwoud. We bevinden ons opnieuw op een aarden weg, golvend door het landschap. Steeds opnieuw het toneel van overlevingseconomie, elke dag opnieuw geven we onze ogen de kost. Ongelooflijk welke hoeveelheden men vervoert op brommers, triporteur, tot wel meters hoog. Mij een raadsel hoe men zich overeind houdt op die aarden wegen vol putten.

Het is rustiger dan anders onderweg; heel veel mensen zijn naar de kerk. Het krioelt hier van de 'nieuwe' kerkjes, deels gelinkt aan de gereformeerde kerken (uit de USA). Ze prediken extreme geloofs-

vormen, of je bent voor hen/met hen, of 'de vijand'. Bernadette wist gisteren nog te zeggen dat deze kerken de mensen tegen elkaar opzetten. Weeral een rem op de ontwikkeling van Congo. Als we arriveren is het schoolplein nog leeg. De dorpingen zijn naar de kerk. We krijgen een lange rondleiding in de schooltuintjes. Ze zien er piekfijn uit. Wat een variëteit aan groenten: uitjes, kool, paprika, aubergine (ik vergeet er waarschijnlijk nog een paar). Men experimenteert hier nu ook met selder, dit in het kader van *agroforestry* – groenten kweken onder de bomen; selder verdraagt geen rechtstreekse tropische zon. Al van bij de aanvang van onze wandeling worden we gevolgd door de lokale kinderen. Als we ons in de palmplantage begeven wordt dat al snel een grote troep. Ze volgen ons op de voet. Heel, heel plezant om met hen te interageren, te spelen. Enkel als we de bijenkorven naderen worden ze aangemaand om achteruit te gaan, het is al heel de week duidelijk, ze hebben hier duidelijk schrik van bijen. Onterecht, of is de lokale soort toch behoorlijk agressief? Alleszins geen bewijs voor dat laatste, die ene bijensteek van Wouter, een verwaarloosbaar detail.

Als we in de ananasaanplant aankomen, wat is die overheerlijk hier in Congo, valt de regen, die al heel de voormiddag boven onze hoof-

den verzamelt. We zetten een spurtje in naar de schoolgebouwen – leuk, een keertje lopen. We nestelen ons onder het afdakje aan het bureau van de directeur. De kinderen schuifelen dichtbij. Al die leuke, vrolijke snoetjes. Wat een spontaniteit. Ik doe spelletjes met hen, we doen onder andere petje ruil. Klik, klik, klik,

onophoudelijk neemt Christina foto's. Stopt ook vandaag de teller op (meer dan) 400? Het blijft maar regenen, stroompjes vormen zich in het zand van de speelplaats, die langzaam in een modderpoel verandert. Eigenlijk onze eerste regen overdag deze week; we zijn echt gespaard gebleven. We genieten van onze meegebrachte lunch, steeds weer lekker, opnieuw klaargemaakt door Marie, een van de medewerkers van vzw Kisangani. De school is gebouwd door ENABEL (de Belgische coöperatie), de leraren worden betaald door de Congoelse staat, de vzw steunt de werking.

De proclamatie gaat door in de klassen. Dus wij beginnen aan onze rondgang door de klassen. Veel kinderen zijn afwezig; het is dan ook zondag. Het valt ook op dat de klassen minder goed onderhouden zijn. De directeur vertelt over de overbevolkte klassen, meer dan zestig, tot zelfs honderd leerlingen is geen uitzondering. De vijfdejaars krijgen ook deze keer een pen van ons. De overschot laten we achter bij de directeur. Dan is het tijd voor afscheid; de kinderen troepen nog een keer om ons samen. Een paar uitnodigende wenken volstaan opdat ze op ons af stuiven. En hun droom gaat (wel) in verwachting... Een selfie met mijn dochters, eerder deze week is het er niet van gekomen, vandaag volstaat een korte por van Ernest om hen te overhalen. Tijd voor de terugrit. Langs de kleine dorpjes (met de schamele hutjes). Vrolijk joelende kinderen staan te zwaaien langs de kant van de weg. Ook de mama's en de papa's wuiven ons enthousiast uit. Na een halfuurtje over hobbelijke wegeltjes neemt de drukte weer toe, stalletjes, winkeltjes...en al snel belanden we weer in de hectische bedrijvigheid van de voorstad. Brommers steken links/rechts voorbij, iedereen probeert een stukje van de weg op te eisen. Alles is improvisatie... verkeersregels kennen ze hier niet. ☺

Dag 11 (7 juli, maandag)

Vandaag staat de trip naar Ngene Ngene op de agenda. Weer vroeg op pad. Er is iets veranderd in het straatbeeld, en dan valt onze frank, regelmatig passeert ons een bromfietser met een helm. Afgelopen dagen werd er in de auto vaak geopperd: 'echt niemand draagt hier een helm, in deze heksenketel'. En vandaag dus wel; ik schat minstens één op de tien. Wat ook opvalt, iedereen draagt dezelfde helm, zelfde model, en allemaal rood. Waarschijnlijk is er maar één scheepslading met helmen gearriveerd/geleverd. Ons vermoeden wordt bevestigd door de mensen van vzw Kisangani: vanaf vandaag geldt in Congo helmplicht. Dat valt (spijtig genoeg) ook af te leiden aan het aantal politieagenten op straat. Er valt veel te controleren (en te verdienen).

Als we de drukke, hectische straten van Kisangani achter ons laten, verdwijnen ook de helmen weer. We passeren 'Au Bout Du Monde'. Bernadette is vandaag ook van de partij, opnieuw helemaal opgetut, een lang gewaad met Congolese prints, en bijhorende tulband. De dame in ons gezelschap! Ik moet ook mijn plaats naast chauffeur John aan haar afstaan. ☺ We nemen een weg die 'terug' berijdbaar moet zijn. Tegen 10 km/u sjokken we door de putten. Af en toe een stroompje doorkruisen hoort er ook bij. De

half afgewerkte bakstenen huizen – men metst hier elke jaar een paar rijen bij, naargelang er centjes binnen komen – worden vervangen door hutjes met golfplaten daken, en als die daken ingewisseld worden door palmbladeren daken, dan weten we dat we het dorp van Ngene Ngene naderen.

We stoppen eerst bij de vijvers van de associatie, uitgegraven door dorpelingen. Men werkt volgens een beurtrol, de ganse groep werkt elke week samen aan een andere vijver. Het jongste lid, die samen met de anderen zijn eigen vijver uitgroef, amper elf jaar. Hoedje af! Wat een prachtige omgeving. Tussen de vijvers palmboomplantages. De palmnoten worden ter plaatse verwerkt. Eerst gekookt in ijzeren vaten. Deze brij gaat vervolgens in een pers; noeste arbeid, sleuren, trekken aan ijzeren of bamboe stokken om de pers te doen draaien. Ik kan het weten, want ik heb even mee geholpen. Onderaan een uitloopje: de olie wordt opgevangen in een gemetste kuip. En dan overgeschept in grote bidons. Klaar voor gebruik in de keuken, of voor verkoop op de markt. Dan zet-

ten we onze weg verder naar de vijvers van vzw Kisangani. Voornamelijk door secundair woud (eucalyptus, bananenbomen, palmbomen en heeel veel bamboe).

Als we dan toch nog een stukje primair woud passeren blijkt het recent afgebrand, de woudreuzen omgehakt. Tus-

sen de bomen een en al bedrijvigheid. In grote ovens wordt houtskool gemaakt van het hout. Trouwens, de godganse dag passeer je zware stalen fietsen volgepakt met reusachtige zakken houtskool. Ze worden voortgeduwd, met de fiets rijden is geen optie. En als het boeltje omkantelt zijn er veel helpende handen nodig om de overladen fiets weer overeind te krijgen.

Als we het bos uitkomen ligt de site van Ngene Ngene aan onze voeten. Vijvers met kippenstallen op palen. Een uit de kluiten gewassen varkensstal. Een visdemonstratie met een werpnet volgt. De visser moet het water in om het net op te halen, mooie vangst. We vervolgen onze rondgang, zien hoe de harde pitten van de

palmnoten gebroken worden. Van de olie uit de zachte kern wordt onder andere zeep gemaakt, de rest is voeder voor de varkens. We verkennen de palmplantage, inclusief het oogsten en kappen van de trossen rode, rijpe vruchten. Een eenvoudige bamboestok dient als ladder. Vervolgens de ananasplantage; Leen krijgt (weeral) een prachtexemplaar cadeau, zij is duidelijk eenieders favoriet. Tijd om een beetje uit te rusten onder een lommerrijke boom. We gaan een kijkje nemen in de kookhut. De vis is gekuist/versneden en wordt, gewikkeld in bladeren, gestoomd boven een houtvuur. Christina oefent ook nog met een rieten draagmand, zelfs leeg al een hele prestatie om ze op te tillen, tot groot jolijt van de lokale bewoners. Daar is de lunch, gebakken en gestoomde vis, vergezeld van maniok. Ik laat het me smaken; de rest van onze groep eerder met mondjesmaat. Uit voorzorg, de maag en darmen niet nodeloos op de proef stellen. ☺ Tevergeefs, zal morgen blijken. We vatten de terugweg aan. Joelende kinderen, bye roepend, lopen ons na. Zulke schitterende, lieflijke plaatjes – ook vandaag zal Christina afkloppen op meer dan 400 foto's! We ronden de dag af met nog een kleine hap, en weeral een reuzenanas, boordevol vitaminen en vezels... goed voor de darmen.

Dag 12 (8 juli, dinsdag)

's Morgens blijkt dat de darmen van Rina, Kaat en Leen in overdrive gegaan zijn tijdens de nacht. Rina en Kaat passen voor de trip naar Masako. Leen waagt het er toch op; we nemen extra wc papier mee. Blijft fascinerend, die tochten over overvolle wegen, afgezoomd met stalletjes, bevolkt door nijvere Congolezen. Vandaag bezoeken we de associaties, gaan kijken hoe zij de technieken op punt gesteld door de vzw Kisangani oppikken. Eerst bezoeken we de plantage van Aloïs. Hij woont in een bosreservaat. Spijtig genoeg werden een paar jaar geleden alle woudreuzen in het bos gekapt, in opdracht en voor eigen gewin van een ambtenaar van het instituut bosbeheer en natuurbescherming, hoe ironisch; zo steekt Congo in elkaar. Aloïs heeft zijn eigen visvijvers. Daarnaast kweekt hij bomen, avocado, palm, rubberbomen, en veel meer. Het domein staat vol met bomen met een plastic strikje. Elk strikje markeert een aanplant van hem.

Een korte inkeping met een machete in de bast van de rubberboom en hij begint 'te bloeden'. Een fijn wit straatje sap begint te stromen. Normaal wordt dat opgevangen aan de voet van de boom. Het debiet varieert gedurende de dag, de grootste opbrengst in de vroege ochtend, en voor zonsondergang. Intense zonneshijn zet een rem op de sapstroom. Onze bezorgdheid over het doodbloeden van

de boom blijkt ongegrond. In het seizoen van de 'vallende bladeren' valt de sapstroom helemaal stil, en geneest de wonde van de inkeping.

We vervolgen onze weg om de resultaten van de associatie te bewonderen. Ook hier een reeks vijvers. De dorpingen zijn absoluut verheugd over onze aandacht. En daar komt het eerste cadeau voor Leen al aan, weeral een joekel van een ananas. De boer wil per se met haar op de foto. Voor het vervolg van de trip zet ik me in de laadbak van onze jeep. Veilig in het midden; op de rand zou niet goedkomen, ik zou er ongetwijfeld aftuimelen als we door de diepe putten in de weg bolderen. Onze weg is eerder een voetweg waarop

je achter elkaar stapte. Hij slingert tussen, onder mega-bamboeformaties, 't is dus continu bukken, hoofd ingetrokken. Het volgende bezoekje is bij een dorping die een kippenstal bouwde.

Dan komen we terecht bij een van de dorpsoudsten. Die heeft samen met de associatie wel een zeer inge-

nieuwe kippenstal gebouwd. Hij staat op lemen palen, is voorzien van verwarmde broedkamertjes. We krabben in ons haar. Bijverwarming in de tropen? Is volgens hem absoluut nodig gedurende de nacht, nodig in het vochtige seizoen. En het zou ook helpen tegen het ongedierte, kippenvlooiën... vermoedelijk dankzij de rook. Opnieuw bezoeken we vijvers, te bereiken na een kleine klauterpartij. Hier is heel hard gewerkt! De grootste uitdaging gaat zijn om voldoende voedsel aan te leveren voor de vissen. Anders gaat de opbrengst (heel) mager zijn, en dreigt het project in het water te vallen. Het initiatief van de associaties is slechts twee jaar geleden van start gegaan.

En dan is het tijd om ons te begeven naar de laatste afspraak van de dag. Stevig beekje over te steken. Frank, aan het stuur van de jeep van de universiteit, steekt eerst over. Het lukt! Maar als hij boven op de oever aankomt, raakt hij verzeild in een overgroeide greppel. In seconden steekt de jeep tot aan de assen in de modder: de jeep zakt helemaal op zijn kant! De tweede jeep, die van ons, laten we veilig aan de overkant. Met de bromfietspendeldienst worden we één voor één naar de overkant gebracht. Daar is ondertussen de

reddingsoperatie gestart. De jeep wordt deels uitgegraven met schoppen. Zware planken worden aangezeuld. Met een krik, bevestigd aan een van de wielassen, wordt de auto een beetje opgekrikt. Met de palen worden de planken onder de wielen geklopt. Een tiental pogingen zijn nodig om de auto vrij

te krijgen. Twee en een half uur noeste arbeid – met heel veel hulp van de lokale bewoners – heeft dit klusje ons gekost. We geven hen een (dikke) zakcent; ze gaan er straks een glas palmwijn op drinken. Tijd om ons naar huis te haasten, aan een slakkengangetje weliswaar. Effe checken bij Kaat hoe het met haar gaat. Pfieuuw, die heeft afgezien, heel de dag op het toilet doorgebracht.

Vanavond zijn we uitgenodigd bij Katuala, de decaan wetenschappen. Het eerste wat hij vertelt, is dat hij sinds vorige week geschorst is door de rector. De aanleiding: hij en enkele collega's waren een protestactie gestart omdat er al twee jaar geen elektriciteit meer is op de campus. Lesgeven, laat staan aan wetenschappelijk onderzoek doen, is dan zeer moeilijk en/of onmogelijk. Het resultaat, vier dagen na aanvang van de actie was er plots weer elektriciteit! De aanstokers van de protestactie werden allen geschorst! Ondertussen zijn zij wel de helden van de studenten, assistenten, professoren.

Fijne avond, we zitten op een koel terras, genieten van lekker eten, en heel aangenaam gezelschap. Onder andere met Ghislaine, dochter van professor Katuala, tevens financieel verantwoordelijke van de vzw Kisangani. Met haar kunnen we zelfs in het Engels babbelen; dat heeft ze opgepikt tijdens haar studies in het buitenland, nog wel in China.

Als we terugkeren naar het hotel is iedereen al gaan slapen. Checken hoe het met Kaat gaat. Nog altijd heel frequente toiletbezoekjes, ondertussen ook overgeven. We zijn nog maar net op haar kamer als ze weer naar het toilet spurt. Als ze overeind komt valt ze flauw. Erg verschieten. Benen in de lucht, washandje op het voorhoofd, snel terug bij haar positieven. Ons (kleine) meisje ziet af! We moeten terugden-

ken aan onze reis naar Maleisië. Nog een keer overgeven. Hopelijk is er toch iets van de pilletjes opgenomen geraakt.

Dag 13 (9 juli, woensdag)

Uitgeslapen. Luie dag in het vooruitzicht. Kaat heeft gelukkig een goede nacht gehad. Ze komt mee ontbijten; voor haar enkel een sneetje toast met choco. Al snel gaat ze terug rusten; de beste keuze volgens mij. Na het ontbijt gaan wij aan de slag bij de verkopers die hier elke dag op de afspraak verschijnen. We beloofden eerder deze week dat we vandaag onze inkopen gingen doen. Vandaag slaan we onze slag: armband, haarpennen, in hout uitgesneden figuurtjes, schilderijtjes, postkaartjes... Mooie souvenirs. Ondertussen valt de regen hier met bakken uit de lucht...; uiteindelijk krijgen we acht uur onophoudelijke regen. We bereiden onze speech voor de afsluitende vergadering morgen nog voor. Leen gaat spreken namens Kaat en haarzelf. Ik namens Christina en mezelf. 's Avonds etentje, op onze uitnodiging, met de lokale coördinatoren, Paluku, Rosie en Ghislaine. Het einde van deze onvergetelijke reis loert stilletjes om de hoek.

Dag 14 (10 juli, donderdag)

Om halftien is het verzamelen geblazen op de universiteit voor onze afrondende evaluatievergadering. Ook deze keer dankspeeches over en weer. Leen heeft dat heel goed gedaan. Uitwisselen van ervaringen, suggesties doorgeven voor nieuwe initiatieven, verbetering van lopende projecten. Onze Congolese collega's/vrienden smullen ondertussen van Belgische chocolade en Biscoffspeculaasjes. Goede meeting. We krijgen allemaal nog een T-shirt cadeau. En dan is het (weer) tijd voor een fotoshoot. En, last minute nog geregeld, een rondleiding door de bananenproeftuin. Prof. Dhed'a die de rondleiding doet, is een wereldautoriteit. We krijgen ook nog een rondleiding door de labo's waar men studies doet naar maniok, het historische basisvoedsel hier aan de evenaar.

Terug op het hotel genieten we van lekkere maaltijd ons aangeboden door de flamboyante Italiaanse eigenaar. Hij passeert elke dag een paar keer voor een onderhoudende, fijne babbel. Zijn anekdotes over het leven in Congo, dat is steeds opnieuw genieten. We eten een megafillet *capitaine*-vis, het pronkstuk uit de lokale keuken!

Om vijf uur worden we terug op de universiteit verwacht voor een afscheidsfeestje! We ronden nu echt wel af. Heel veel speeches door een slechte microfoon/geluidsinstallatie maakt het voor ons wel heel moeilijk om de boodschappen te verstaan. Ook een viertal 'oudere' professoren, allen oud-studenten van Hugo, komen aan bod. Het valt

enorm op hoe Hugo en Manja hier op handen worden gedragen! Men is hen ongelooflijk dankbaar, voor de opleiding die ze kregen, voor de vzw Kisangani die ze stichtten toen ze als gevolg van de beslissing van Mobutu

(toenmalig presi-

dent van Zaïre) in de jaren negentig, toen inderdaad nog Zaïre, het land moesten verlaten. Hugo wilde zijn werk niet verloren laten gaan, en ze richtten de vzw Kisangani op.

De jonge kerels die we afgelopen weken goed leerden kennen is de derde generatie medewerkers, Paluku, Frank, Rosie horen bij de tweede generatie. Al die professoren die vandaag spraken stonden mee aan de wieg. Ook Wouter geeft een laatste speech. Zoals steeds met hier en daar een kwinkslag, maar ook met veel erkentelijkheid. Hij doet dat echt goed. Zit er dan toch een stukje Congo in zijn bloed? We zitten opnieuw aan de eettafel. Ongelooflijk met welk een gastvrijheid wij hier steeds opnieuw ontvangen worden. Goed doorbakken kip en vis, gebakken bananen, gesauteerde aardappelen... Opnieuw een lekkere Congolese maaltijd. Bij zo'n feest horen ook steeds cadeaus. Alle dames krijgen een panje cadeau, een lange lap stof waarvan men hier de traditionele lange gewaden maakt. Ondertussen worden deze stoffen wel ingevoerd van China, waar ze tegen veel lagere kosten in grote oplages geproduceerd worden, maar dikwijls van slechte kwaliteit. Weeral een stukje lokale economie/traditie dat verloren gegaan is. Dan is het tijd om nog een dansje te plegen, we (Christina, Leen en mezelf) doen graag mee, tot groot jolijt van de medewerkers van de vzw. Terug op het hotel zitten we een laatste keer op het terras van het hotel. We drinken nog een Tembo, een Primus. Het terugblikken op een werkelijk ongelooflijke reis in tof gezelschap begint. We zijn Wouter en Rina ongelooflijk erkentelijk voor deze onvergetelijke, *once in a lifetime*-ervaring.

Dag 15 (11 juli, vrijdag)

Klokslag 7 uur zit ik weer op ons terras. Ochtendsigaretje wegpaffen, dagboek bijwerken. Op de binnenplein brult de stoomgenerator; ook nu is er weer geen elektriciteit. Ik ga dit geluid nog missen als we vol-

gende week terug thuis zijn. ☹ Om halfelf komt men ons ophalen om naar de luchthaven gebracht te worden... luttele uren in Kisangani resten ons, snif, snif.

Een laatste ontbijt in Kisangani, gebakken eieren zoals steeds. En er is weer verse ananas. Spijtig genoeg zijn de darmen van ons allen al lang niet meer in vorm; we laten de ananas dan ook aan ons voorbijgaan. Tegen elf uur dagen onze vrienden van de vzw Kisangani op. Paluku, Frank, maar ook Ernest en Ghislaine zullen ons naar de luchthaven brengen.

Een laatste tocht, over kapot asfalt, gele aarden wegen, ons allen zo vertrouwd. Wat gaan we dit missen. Arriveren aan de luchthaven, daar horen checkpoints bij, toegangstickets kopen. Het nut, het doel is ons nog steeds niet duidelijk. Het inchecken verloopt vlot, ook nu kunnen we weer rekenen op de hulp van onze Congolese vrienden. Alles verloopt een pak sneller dan twaalf dagen geleden toen we van Kinshasa naar Kisangani vertrokken. Als we aan de poortjes naar de boardingzaal aankomen, moeten we 'echt' afscheid nemen. Hopelijk zien we elkaar in de toekomst nog een keer terug. Ook Leon, een van de medewerkers van de vzw, zit samen met zijn echtgenote en drie kinderen in de wachtruimte. Vanzelfsprekend moeten er weer foto's genomen worden. Vlotte vlucht, duurt ook maar twee uur.

Op de luchthaven worden we opnieuw opgewacht, door onze man van het reisbureau. Het is ondertussen voor ons wel duidelijk dat je je 'zonder hulp' een hoop ellende op de hals haalt. Buiten wachten opnieuw twee luxe (zeker naar Congolese normen) busjes om ons naar het centrum van Kinshasa te brengen. Initieel verloopt de trip voorspoedig, maar na luttele kilometers belanden we in wat even later zal blijken, een megafile die zich uitstrekt tot het centrum van Kinshasa. Dit is een megastad!

Honderdduizenden (miljoenen?) wonen, leven langs deze weg; wat een mierennest. De weg is afgezoomd met winkeltjes allerhande, de bewoners wriemelen er doorheen. Langs de weg onvoorstelbare hoeveelheden afval, voornamelijk plastic. Afvalophaling is hier nagenoeg onbestaande, overal smeulen dan ook weer de vuurtjes, opstoken die boel. Een dikke smogwolk het resultaat. Wat moet het hier ongezond leven zijn. Op de weg absolute chaos. Bumperrijden, 10 centimeter vooraan, achteraan, en aan weerszijden. En toch wagen nog tientallen verkopers met drankjes, snacks zich tussen de auto's, brommers, vrachtwagens, taxibusjes. Alles gaat hier voor 500 Congolese Frank (ongeveer 15 eurocent) van de hand. Er is immers geen tijd om wisselgeld terug te geven. De weg oversteken is hier een heel riskante onderneming!

We moeten halthouden op het voetpad, betekent voetgangers wegdrummen met onze auto, om anti-diarreepilletjes door te geven, Kaat

heeft ze allemaal bij zich (in de andere auto)... en de darmen van Leen protesteren ondertussen hevig. Nog 4 kilometer, 20 minuten zegt Google Maps. Even later is het terug 6 km, en 23 minuten. Onze chauffeur zoekt continu alternatieven om de verkeerschaos te vermijden. Als we uiteindelijk aan hotel Chez Leon arriveren zijn we bijna drie en een half uur onderweg geweest, om (slechts) 23 km te overbruggen. Het verkeer heeft hier al lang het verzadigingspunt bereikt. In het hotel blijken ze ons nog te kennen van twee weken geleden. De meiden krijgen een kamerupgrade, héél ruim. Ook onze kamer is een pak comfortabeler in vergelijking met ons eerste verblijf hier, twee weken geleden. Toch is het nog steeds 'op zijn Congolees', kleine mankementen alom! Snel een sanitaire stop, dan haasten we ons naar het restaurant. Daar zit Cleon al op ons te wachten. We bestellen een lekkere pasta met pesto, stukjes *capitaine*-vis, en heel veel look. Heel lekker, maar ook heel vetzig. Niet echt geschikt voor onze 'ongestelde darmen' vrees ik. Doorspoelen doen we met twee grote flessen Tembobier, ook niet ideaal voor de darmen – zijn dit onze laatste Congolese biertjes van onze reis? Om elf uur gaan we slapen. De darmen spelen heel erg op, twee, drie keer gedurende nacht naar het toilet moeten spurten, stevige diarree! Op onze kamer een 'stille' airco! Onrustige nacht... morgen onze laatste dag op Congolese bodem.

Dag 16 (12 juli, zaterdag)

Om halfacht verzamelen we in het restaurant voor ons laatste Congolese ontbijt. Wat een megabuffet, inclusief warme spijsen, vis, vlees, pasta, samosas. Ik waag me er niet aan, beperk me tot immodium, croissant, stukje zuurdesembrood met confituur. René is uiteindelijk niet van de partij; hij had andere officiële verplichtingen. Onze bagage wordt ingeladen in de laadbak van een pick-uptruck, stevig vastgesnoerd. Cleon heeft ook iemand opgetrommeld om mee te reizen in de laadbak – inderdaad, om onze bagage te bewaken. Geen onnodige maatregel zal over een halfuurtje blijken.

Om iets voor negen beginnen we te rijden, op weg naar onze laatste halte: vandaag staat er nog een bezoekje gepland aan de 'vallei van de N'Sele' het voormalige buitenverblijf van Mobutu vertelt men ons (volgens Wikipedia werd het domein ingericht door Kabila). Het domein is 40 km² groot, vandaag een safaripark. Na luttele minuten staan we opnieuw (pot)vast in het verkeer. IJdele hoop dat het op zaterdag(ochtend) minder druk is. Richting stad is het 'iets' minder druk, het sein voor onze, en andere chauffeurs, om de linkerrijstrook van de tegengestelde richting in te palmen: spookrijden avant la lettre, waanzinnig! We staan regelmatig stil, goed dat er een 'bewaker' in

de laadbak meerijdt, anders was onze bagage al lang foetsie geweest. Als we de luchthaven naderen, wordt het rustiger op de weg; we krijgen er ook een vierde rijstrook bij. Dit is trouwens ook het enige stuk weg met gemarkeerde rijstroken dat ik gezien heb tijdens onze Congoreis. Ik dacht dat het vanaf nu wel 'vlotter' rijden zou zijn, maar kom bedrogen uit! Amper enkele kilometers na de luchthaven passeren we de volgende woonkernen, en op slag staan we weer stil. Eerder zagen we (sporadisch) betonnen blokken linker- en rechterrijstrook afbakenen. Hier voor het eerst een middenberm. Een brede strook los, diep zand. Regelmatig zien we gestrande voertuigen. Deze middenberm blijkt geen rem op spookrijden, eerst de truck in 4x4 om de zanderige middenberm te kruisen, om dan vervolgens op de andere kant weer te gaan spookrijden, *crazy!* Even snel weer invoegen op de andere kant is er niet bij, de zandige middenberm steek je niet zomaar over; bovendien loopt het er vol mensen, staan er overal voertuigen geparkeerd. Van tijd tot tijd staan we op onze spookstrook stil, neus aan neus met de voertuigen die uit de 'andere' richting komen. Misschien moet ik mijn ogen maar sluiten.

Dan slaan we rechts af. Een perfect onderhouden asfaltbaan slingert tussen glooiende heuvels... als Mobutu zich naar zijn buitenverblijf begaf wilde hij over goed onderhouden wegen rijden. We rijden onder een boog door die de ingang van het park aangeeft, opnieuw gewapende wachters, en betalen 10 dollar inkom. Even later komen we bij een grote lodge – met groot dak, met stro bedekt – die rust op grote houten palen. Als je de wilde dieren wil bezoeken, moet je ook de safari-inkom betalen, 35 euro/persoon. Congo is inderdaad geen goedkoop land. Een safari-jeep, met het bekende zebramotief, wordt voorgereden, De zitbanken in 'trapvorm' gemonteerd om iedereen maximaal zicht te garanderen. En weg zijn we.

Als eerste doemen witte neushoorns op, machtige beesten. Hun leefgebied extra afgebakend met stroomdraad, vermoedelijk extra bescherming tegen stropers. Een eenzame giraf kruist ons pad, blijkbaar is zij het laatste overlevende exemplaar (van een kudde van 28 dieren). Vervolgens kruisen zebra's, antilopen, gnoes ons pad. We begeven ons opnieuw naar een omheind gebied: in waterpoelen drijven (mega)-grote krokodillen. Op de oevers liggen ze te zonnebaden, muil wijdopen, dat laatste blijkbaar om hun lichaamstemperatuur te regelen. Op naar de leeuwen nu; om hun zichtbaarheid voor de toeristen te garanderen, worden ze overdag vastgehouden in kleine omheinde gebieden. Men vertelt dat als 's avonds de poort opengezet wordt, ze toegang krijgen tot een groter gebied. Lui liggen ze te slapen op het dak van hun verblijf, buikje rond gegeten, de afgekloven karkassen liggen verspreid op de grond. Machtige dieren, maar toch ook teleurstellend; eigenlijk bezoeken we de lokale variant van Planc-

kendael. De dieren worden systematisch gevoed. Ik vraag me trouwens af of een domein van 40 km² volstaat opdat de dieren kunnen overleven op prooidieren. We passeren ook nog twee nijlpaarden, opnieuw op een afgebakend stuk land. Ik had er meer van verwacht, van ons bezoek aan dit natuurpark.

Dan wisselen we van jeep, gezeten in de laadbak, spoeden we ons naar de 'resort'. Chique verblijf aan de boorden van de N'Selerivier. We smullen van een laatste Congolese lunch. En dan is het tijd om ons naar de luchthaven te begeven. We verzanden opnieuw in de files, opnieuw spookrijden... zotter kan het echt niet meer, dit is niet verantwoord. Een uurtje later draaien we de parking van de luchthaven op. Cleon vergezelt ons bij het inchecken, een laatste keer Congolese ambtelijke chaos. We nemen nu echt afscheid van Congo.

Omstreeks halftien kiezen we het luchtruim. Onze onvergetelijke trip zit erop! Over acht uur zetten we opnieuw voet op Belgische bodem. De taxi brengt ons naar huis. Onwezenlijk, alles is hier zo netjes, zo clean... Ik verlang al terug naar Congo. Wie weet komt het er nog wel een keer van.

Werner Boullart

KERSTKAARTEN

serie H

serie F

serie G

serie X

KALENDER 2026 12 €

Onze **WENSKAARTEN** zijn reproducties van werken van Congolese kunstenaars.

Wenskaarten van 17,5 x 11,5 cm kosten **14 €** voor 8 (+ verzendingskosten). De wenskaarten worden geleverd met briefomslag.

De KALENDER 2026 heeft iedere maand een eigen blad. De kalender is in A4 formaat, tweetalig en in kleuren. U kan hem kopen aan **12 €** (plus verzendingskosten).

Plaats uw bestelling via de website-shop, telefonisch, per e-mail of schriftelijk bij

Kisangani vzw, Bronstraat 31,
3722 Hasselt

Tel. 011 376580

info@kisangani.be

<https://www.kisangani.be/shop>

Wij leveren zolang de voorraad strekt, per post, met een overschrijvingsformulier voor de betaling.

serie W

serie S

serie Y

serie U-1

serie U-2

serie U-3

serie R

serie T

serie E

serie L

serie C

serie B

serie V

Nieuw!

serie A

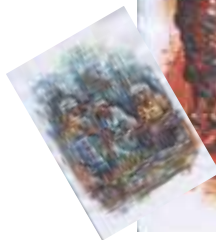
Nieuw!

serie K

Nieuw!

serie P

serie D

serie N

serie Q

serie M

H-eerlijke avondmarkt in Lubbeek !

Zaterdag 25 oktober 2025

Zaal Libbeke, Gellenberg 16 a, van 17 tot 21 uur

Je kan bij onze stand terecht voor informatie over onze projecten.

We verkopen er wenskaarten,
de kalender 2026 en eenvoudige geschenken.

Tentoonstelling in Kortrijk !

Onze fotootonstelling 25 jaar Kisangani reist verder!

7/11 tot 2/12/2025

Hogeschool VIVES Kortrijk 't Forum , Doorniksesteenweg 145

Van maandag 10 november tot en met 2 december 2025

De vernissage gaat door op vrijdag 7 november om 19:30

Graag aanmelden via info@kisangani.be

De tentoonstelling is toegankelijk van ma tot vr van 9:00 en 17:00

Goesting in Kerst !

Zondag 14 december 2025 van 11u tot 17u

KERSTMARKT

Zaal Driehove, Honzebroekstraat 12, Roeselare

We verkopen er wenskaarten en de kalender 2026.

FISCAAL ATTEST voor Giften

U krijgt een fiscaal attest voor

giften vanaf € 40,00

U kunt uw giften ook spreiden over verschillende stortingen per jaar bv. door maandelijkse stortingen of door een doorlopende opdracht.

Voor giften gedaan in 2025 ontvangt u een fiscaal attest in de loop van de maand februari of maart 2026.

U kunt uw gift storten op de rekening van
Kisangani vzw, Bronstraat 31, 3722 Hasselt

IBAN BE92 8919 5400 6023

BIC VDSPBE91

Gelieve bij mededeling te vermelden:

gift van "uw naam en voornaam"

Om uw gift fiscaal aftrekbaar te maken hebben wij vanaf nu uw
rijksregisternummer nodig , ingevolge de regelgeving van de F.O.D.
Financiën.

U kunt ons deze gegevens veilig bezorgen via de website
www.kisangani.be, via e-mail op beveiligd adres giften@boyoma.be,
of per brief naar Kisangani vzw, Bronstraat 31, 3722 Hasselt.

onze projecten in Kisangani krijgen steun van

**VELE SCHENKERS
U ALLEN**

Koning Boudewijnstichting

Fonds Albert Büskens

LEYSEN HUMANITAS

Fonds Lokumo

P. GODFROID

Stad Bilzen

Salvatoriaanse Hulpactie vzw

Gemeente Lubbeek

Stad Roeselare

**Rotary District 2140
R.C. Bilzen-Alden Biesen**

R.C. Genk-Staelen

R.C. Hasselt

R.C. Katwijk-Noordwijk (NI)

R.C. Maasland-Lanklaar

R.C. Siegen-Schloss (D)

Lions Club Hasselt